

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Jódový deficit v ČR stále aktuální

České republice hrozí vyřazení ze seznamu zemí s vyřešeným jódovým deficitem, na kterém je od roku 2004. Výsledky monitoringu saturace jódem u novorozenců jsou alarmující. Toto a další překvapivá zjištění zazněla na letošní konferenci JÓD 21.

Dne 5. 3. 2021 Pořádala Meziresortní komise pro řešení jodového deficitu u příležitosti Mezinárodního dne jódu již 14. konferenci o jodovém deficitu a jeho prevenci. Konference se poprvé konala on line a zúčastnilo se jí přes 120 zdravotnických odborníků. Jednání zahájila předsedkyně MKJD a vedoucí centra MUDr. Marie Nejedlá, která zdůraznila dlouhodobou kontinuitu práce komise a její podíl na zvládnutí problémů se saturací populace jódem v ČR.

Jaké jsou stěžejní závěry konference?

- Zatímco v oblastech s vyřešeným jódovým deficitem by podíl deficitních novorozenců neměl přesahovat 3%, v Čechách již v roce 2019 tento podíl dosáhl čísla 3.8%, v roce 2020 pak podíl deficitních novorozenců v Čechách (nikoliv na Moravě) vystoupal plošně na 4.8%, jak vyplývá z výsledků monitoringu, který z vlastní iniciativy pravidelně vypracovávají zástupci Kliniky dětí a dorostu FNKV a 3. LF UK. V některých oblastech pak tento podíl dosahuje až 12%. Vzhledem ke kontinuálně se zhoršující situaci a nejaktuálnějším výsledkům tak při stávajícím trendu **hrozí, že Česká republika bude vyřazena ze seznamu zemí s vyřešeným jódovým deficitem**. MKJD plánuje v této věci podnikat další kroky.
- MKJD iniciovala vypracování průzkumu nabídky suplementů s obsahem jódu na českém trhu. Znepokojujícím výstupem monitoringu bylo zjištění, že na trhu jsou bez jakéhokoliv upozornění volně dostupné i **suplementy, které i několikanásobně přesahují doporučené dávky jódu a vystavují tak spotřebitele riziku předávkování**. MKJD v současné době dokončuje podrobnější analýzu výstupů a chystá kroky další kroky.

Přestože z důvodu nepříznivé epidemické situace byla konference konána on-line, nabídla celou řadu zajímavých příspěvků, včetně příspěvku zahraniční řečnice. Jejich krátké shrnutí:

- Paní doktorka Sigrun Henjum z Oslo Metropolitan University, která představila kontext i výsledky nedávno provedené norské risk-benefit analýzy řešení nedostatečné saturace těhotných žen a dětí v Norsku. Jedna čtvrtina norských žen ve fertilním věku má přívod jódu pod spodním limitem, z dospívajících děvčat je to dokonce 40 % a z devítiletých jedna třetina. 8 a 9 % jedno a dvouletých dětí má rovněž deficitní přívod jódu. Analýza se týkala přínosů a rizik saturace jódem uvedených populačních skupin. Přednáška paní doktorky Henjum byla zajištěna ve spolupráci s Koordinačním místem pro vědeckou a technickou spolupráci s EFSA. Za podporu děkujeme.
- Paní doktorka Vítů z Endokrinologického ústavu přednesla příspěvek shrnující problematiku hormonálních disruptorů v životním prostředí. Teoretická přednáška, vysvětlující roli hormonálních disruptorů ve zdraví, včetně konkrétních příkladů je ke shlédnutí na youtube kanálu SZU.

- Možnostem dlouhodobého sledování saturace jodem v české populaci se věnoval příspěvek, který přednesl doc. Bílek (Endokrinologický ústav). Přednáška s příznačným názvem: "Sledování hladin tyreoglobulinu" shrnovala vztah hladiny tyreoglobulinu k onemocnění štítné žlázy. Tyreoglobulin, jehož hladiny např. zvyšuje struma, charakteristická pro oblasti se závažným jódovým deficitem, tak může sloužit jako dlouhodobý ukazatel jodové saturace.
- Paní doktorka Řehůrková z Centra zdraví, výživy a potravin SZÚ přednesla příspěvek věnovaný významu ryb jako zdrojů jodu i dalších významných nutrientů. V rámci svého příspěvku se zaměřila nejen na benefity mořských ryb, ale i na potenciální rizika plynoucí z kontaminace rybího masa. Z velkého souboru výsledků brněnského pracoviště SZÚ plyne, že rizikové kontaminanty v rybách jsou bezpečně pod stanovenými limity. Benefity konzumace mořských ryb, které jsou zdrojem nejen jodu, ale i dalších pro zdraví důležitých látek (např. selen, vápník, kvalitní bílkovina, esenciální omega 3 mastné kyseliny, vitamin D, B12, A, E), tak významně přesahují jejich teoretická rizika.
- Kravské mléko je v České republice zásadním zdrojem jódu, protože krmiva podávaná dojnícím jsou obohacena o jód. Proto je v rámci monitoringu dietární expozice prováděném Centrem zdraví, výživy a potravin Státního zdravotního ústavu sledována koncentrace jódu ve dvou typech mléka od roku 1998. Magistr Šmolgas z Centra zdraví, výživy a potravin prezentoval příspěvek věnovaný obsahu tohoto důležitého prvku v mléce na českém trhu.
- Na konferenci byla prezentována dvě krátká sdělení věnovaná plánovaným výzkumným aktivitám: Výsledky šetření saturace jodem u nedonošených dětí, které představila MUDr. Krylová z LF UK v Hradci Králové a shrnutí připravovaného šetření znalostí o jódu v sociálně znevýhodněných skupinách zařazených do Projektu Efektivní podpory zdraví, které přednesla MUDr. Eliška Selinger z Centra podpory veřejného zdraví. Šetření bude první tohoto druhu v ČR a jeho koncepce se bude opírat o podobné studie v zahraničí.
- Přestože v obecné populaci je saturace jodem v České republice dostatečná, z výsledků monitoringu, který z vlastní iniciativy pravidelně vypracovávají zástupci Kliniky dětí a dorostu FNKV a 3. LF UK vyplývá, že jodová saturace českých novorozenců je již dlouhodobě hraniční. Zatímco v oblastech s vyřešeným jódovým deficitem by podíl deficitních novorozenců neměl přesahovat 3%, v Čechách již v roce 2019 tento podíl dosáhl čísla 3.8%. **Výsledky posledního monitoringu jsou pak vysloveně alarmující.** Dle dat prezentovaných v příspěvku MUDr. Martina Světničky a MUDr. El Lababidi z Kliniky dětí a dorostu FNKV vyplývá, že podíl deficitních novorozenců v Čechách (nikoliv na Moravě) vystoupal plošně na 4.8%. V některých oblastech pak tento podíl dosahuje až 12%. Celkově pouze několik okresů splňuje kritéria pro vyřešený jódový deficit, ostatním se pohybují minimálně v hranicích lehkého deficitu. Vzhledem ke kontinuálně se zhoršující situaci a nejaktuálnějším výsledkům tak při stávajícím trendu **hrozí, že Česká republika bude vyřazena ze seznamu zemí s vyřešeným jódovým deficitem** ve všech věkových kategoriích, do kterého je řazena od roku 2004. MKJD plánuje v této věci podnikat další kroky, zejména v oblasti spolupráce s lékaři z oboru pediatrie a gynekologie, jejichž součinnost při distribuci informačních materiálů a preskripcí jódových preparátů je stěžejní pro zajištění dostatečného příjmu tohoto důležitého nutrientu.
- MKJD iniciovala vypracování průzkumu nabídky suplementů s obsahem jodu na českém trhu. Výsledky průzkumu byly prezentovány Mgr. Henikovou z 3. LF UK. Výstupem průzkumu nebylo pouze zmapování dostupných forem jodu, ale především monitoring obsahu tohoto prvku v jednotlivých přípravcích, především s důrazem na evaluaci možného rizika předávkování. V rámci šetření bylo v nabídce českých on-line prodejců nalezeno celkem 91 přípravků s obsahem jódu, a to ve formě tablet, kapslí, kapek, sprejů, tinktury, prášku, tobolek nebo pastilek, nabízející denní doporučenou dávku jodu v cenovém rozpětí od 1Kč až do 60Kč. Znepokojujícím výstupem

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

monitoringu bylo zjištění, že na trhu jsou bez jakéhokoliv upozornění volně dostupné i **suplementy, které i několikanásobně přesahují doporučené dávky jódu a vystavují tak spotřebitele riziku předávkování**. MKJD v současné době dokončuje podrobnější analýzu výstupů a chystá kroky další kroky.

- Stejně jako v minulém roce byly i letos na konferenci prezentovány předběžné výsledky probíhající studie zabývající se zdravotním stavem vegetariánských a veganských dětí. I přestože v rámci výzkumu chybí kontrolní omnivorní skupina, z předběžných výsledků vyplývá, že **jod může být jeden z potenciálně deficitních nutrientů v této populaci**. Na sérii kazuistik byly prezentovány příklady dětských pacientů s diagnostikovaným deficitem a jeho řešení v souladu s filosofií rodiny. V rámci příspěvku byla zdůrazněna důležitost otevřené a respektující kooperace lékařů a pacientů, stejně jako nutnost otevření širší diskuze o přístupu k alternativně se stravujícím rodinám a ustanovení detailnějšího monitoringu zdravotního stavu zástupců tohoto rostoucího trendu.

V závěru konference zaznělo poděkování všem účastníkům, nabídka na publikaci příspěvků v samostatném čísle Časopisu lékařů českých ČLS JEP a přijetí dalších kroků k řešení nových zjištění. Potvrdila se potřeba trvalého monitoringu saturace jódem v populaci, protože byť se situace jeví stabilizovaná, výsledky naznačují opak. Bez trvalého monitoringu jódové saturace není možné adekvátně a bez dlouhé prodlevy iniciovat opatření k nápravě, což je posláním Mezirezortní komise pro řešení jódového deficitu od jejího vzniku. Jejím členům patří velký dík nejen za příspěvky na samotné konferenci, ale za dlouhodobou systematickou práci, kterou vykonávají pro komisi a s trochou patosu pro celou společnost bez nároku na honorář, s vysokým nasazením, odbornou erudicí a úsměvem.

Záznamy jednotlivých přednášek z akce, které se účastnilo více než 100 posluchačů, jsou postupně zveřejňovány na [YouTube kanálu SZÚ](#).

Za MKJD: MUDr. Marie Nejedlá a MUDr. Eliška Selinger, Centrum podpory veřejného zdraví SZÚ